

GLAS

HRVATSKOG KULTURNOG DRUŠTVIA POMURJE

LISTOPAD 2011 BROJ 9 - GODINA 6

Prvi međunarodni nastup folklornog ansambla HKDP u Kesthelyu

Lendavska trgatev - prikaz pečenja rakije

Nastup zbora i tamburaša HKDP na festivalu „Vino i tambure“ - Sumarton

GLAS

HRVATSKOG
KULTURNOG DRUŠTVA
POMURJE

Glavni urednik:
DAVOR DOLENCIĆ

Uredništvo:
ĐANINO KUTNJAK
RENATA LUGOMER POHAJDA

Grafička obrada:
DAVOR DOLENCIĆ
Prelom teksta:
NINOSLAV KUTNJAK

Fotografija:
DAVOR DOLENCIĆ
ĐANINO KUTNJAK

Tisak:
ARMA d.o.o.
Naklada: 300 primjeraka

Časopis se besplatno
dodjeljuje članovima HKD
Pomurje

Nakladnik:
HRVATSKO KULTUR-
NO DRUŠTVO POMURJE
Glavna ul. 28, 9220 Len-
dava

DRUŠTVO ŽIVI I RADI PUNOM PAROM

Poštovani! Što se tiče aktivnosti društva kao njegov predsjednik težio sam od samog osnivanja sve boljoj organizaciji. Mnogo je kockica trebalo posložiti i mnogo je truda i vremena pojedinaца trebalo ugraditi u različite projekte koji u cjelini sačinjavaju HKD Pomurje.

Sve priredbe su organizacijski dignute na viši nivo, a brojnost članova koji učestvuju u njima je veća. Zahtjevi i uspjesi folklor i tamburaša sve su veći s dokazanom kvalitetom nastupa pa nas mnogi žele na svojim priredbama.

Događa se da mi kao nositelji organizacije rada u društvu jedva stignemo osigurati svu potrebnu logistiku: sve nabaviti, informirati i financirati.

Kao svima koji rade u kulturi i našem su kulturnom društvu u ovo recesijsko vrijeme smanjena financijska sredstva iz svih izvora pa smo smanjili sve investicije, ali održavamo sve priredbe, probe i nastupe folklornog ansambla.

Druga godina škole folklor i tamburaških instrumenata je donijela neslućene doživljaje i uspjehe. Marljivo smo učili drugu koreografiju i nastupi su dolazili. Tu su bili snimanje i nastup na priredbi »Lijepom našom« u Mariboru koja će nam svima zauvijek ostati u lijepom sjećanju. Po prvi put smo mi Hrvati u Sloveniji imali priliku zajedno predstaviti naš kulturni izričaj pred prepunom mariborskom dvoranom i širokom auditorijem preko televizije u Hrvatskoj i Sloveniji. Godinu ćemo završiti s nastupom na finalnom Državnom takmičenju etničkih folklornih skupina Slovenije. Tko bi si to prije godinu i pol mogao samo i zamisliti?

Po organiziranosti, brojnosti, zahtjevnosti (vježbe, nastupi i oprema) su folklor i tamburaši postali društvo unutar društva, pritom nismo zapostavili sve ostale tradicionalne aktivnosti: informiranost (časopis, internetna stranica, e-pošta) priredbe i proslave. Obavijesti i saznanja istovremeno dobivaju i članovi koji nisu iz Lendave. S tim je informiranost transparentna i potpuna. Na Lendavskoj trgatvi koja je bila u znaku HKD Pomurja angažiralo se je četrdesetak članova društva. Tu su još nezaboravni izlet u Dubrovnik, izlet i nastup u Velenju, misa i Božićni koncert, Podravina na Hrvatskom balu, Božić i Nova godina u našem Hrvatskom domu itd.

Nakon burnog ljeta i jeseni konačne konsolidacije u Savezu hrvatskih društava Slovenije - zamjene predsjednika i jačanjem one struje u savezu koja podupire samostalnu predaju zahtjeva za priznanje Hrvata kao manjine u Sloveniji, urodila je plodom. Osnaženi s jasnim stavom i organizacijskim sposobnostima predsjednika saveza Petra Antunovića, predali smo zahtjev za priznanje Hrvata kao nacionalne manjine u Sloveniji-Slovenskom Državnom zboru. Pridobili smo potporu Hrvatskog sabora i predsjednika RH Ive Josipovića i Matice hrvatskih iseljenika.

Kako bi i ubuduće održali širinu rada i pritom još unapređivali kvalitetu molim sve članove da zadrže isti nivo angažmana te da budu tolerantni jedan prema drugome. Moramo cijeniti ono što imamo. Sjetite se da se prije pet godina nismo ni poznavali između sebe, a sada smo dobri prijatelji i na našim priredbama funkcioniramo kao velika obitelj.

Moramo ostvariti program za mlade članove. U stvari to su naša djeca i na neki način ih trebamo uključiti u sadržaje naših druženja! Jesmo li za to i sposobni? Ne znam, ali probat ćemo!

Budite dio svoga naroda!

Predsjednik HKD Pomurje: Đanino Kutnjak

MEĐUNARODNA SMOTRA FOLKLORA U KESZTHELYU MAĐARSKA

Naš prvi i uspješni međunarodni nastup

Vidjevši naše prve nastupe u Lendavi naši prijatelji iz *Mađarske skupnosti Lendava* preporučili su folklorni ansambl HKD *Pomurje* za međunarodnu smotru folkloru koja se svake godine održava u Keszthelyu, turističkom gradu na obali Blatnog jezera u Mađarskoj. Organizacija našeg nastupa koji smo pretvorili u izlet bila je odlična (kao i sve ostale priredbe!). Autobus je čekao na dogovorenom mjestu, folkloriši su unijeli narodne nošnje, tamburaši instrumente (kuda staviti kontrabas?), predsjednik je donio rashlađeno piće koje nam je trebalo po vrlo vrućem ljetnom danu.

Kod dolaska u Keszthely domaćini su nas srdačno pozdravili. Bila je sva sreća da neki od nas razumiju mađarski jezik i nije bilo problema kod razmjene informacija. Odveli su nas u već predviđeni šator da se pripremimo za nastup. U našem trećem javnom nastupu našli smo se usred međunarodne smotre folkloru bez ikakvog iskustva s laganom tremom i nesigurnosti. Bili smo postavljeni u kolonu zajedno s drugim kulturnim društvima iz Grčke, Njemačke, Rumunjske i Mađarske.

Tada je došlo iskustvo naših mentora Sanje i

Zlatka Bacinger do izražaja. Oni su znali kako se mora predstaviti međimurski odnosno hrvatski folklor u inozemstvu, a njih smo mi u Keszthely predstavljali.

Stanka i Josip na čelu naše skupine ponosno su nosili tablu s imenom našega društva,

a Sanja (temperamentna kakva je) odmah je povela pjesmu. Začuo se tambure glas i - otišla je trema i nesigurnost! Začula se samo naša međimurska glasna pjesma.

Kroz ulice Keszthelya došli smo do korza i centra grada prepunog turista koji su aplauzom i fotografiranjem pratili folklorne skupine. Među svima posebno našu jedinu raspjevanu. Tako razdragani i *preštimani* u novim prekrasnim (posebno ženskim) međimurskim narodnim nošnjama stigli smo do glavne pozornice koja se nalazila u vrtnom paviljonu uz kupalište na Blatnom jezeru.

Naš nastup je bio predviđen pri kraju same smotre i kako su se folklorne skupine izmjenjivale na pozornici tako se je približavalo nevrijeme s jakim vjetrom i olujnim oblacima. Za to vrijeme mi smo uživali u večeri s kojom nas je častio domaćin i čekali svoj nastup koji na koncu - nismo dočekali. Naime, za vrijeme nastupa grčke folklorne skupine spustila se je gusta kiša i organizator je prekinuo priredbu. Mada je kiša stala, zbog sigurnosti nastupajućih (mokra pozornica) priredba je završena. Mi smo za preostalu publiku odplesali svoju koreografiju ispred pozornice i drugi nalet kiše nas je potjerao u autobus. Pri povratku u Sloveniju, uz strašno nevrijeme, imali smo i sreću jer malo ispred nas se na cestu srušilo veliko stablo. Vozeći se tko zna kuda sretni i veseli stigli smo u Lendavu gdje smo u *Tuš marketu* napravili veselicu povodom našeg prvog nastupa na međunarodnoj smotri folkloru.

Tekst Danino Kutnjak

LEDAVSKA TRGATEV

2010

Lendavska trgatev koja postoji već tri desetljeća kao da se zadnjih godina izgubila u brojnosti novonastalih sličnih priredaba u okolici Lendave.

Turistički ured Lendava kao organizator se vratio njenoj staroj koncepciji - velika i brojna povorka, prikaz starih običaja, ponuda ekološki uzgojenih proizvoda na štandovima, nastupi folklornih skupina i gastro-ponuda sa zabavom.

Hrvatsko kulturno društvo *Pomurje* uključilo se u organizaciju same *Lendavske trgatev*, pozvavši kulturna društva iz susjednog Međimurja koja su sudjelovala u povorci ulicama Lendave i u nastupu na glavnoj pozornici.

Već prijedodne krenula je povorka predvođena mažoretkinjama i limenom glazbom iz Murskoga Središća. Sama povorka je prikazala jesenske običaje, naročito one vezane uz branje grožđa. Folklorne, glazbene i ostale skupine (kočija s vinskom kraljicom, skupina na starim biciklima), obogatile su i učinile povorku interesantnom za brojno pučanstvo koje je došlo.

Članovi društva kod štanda - Foto: Kutnjak

Prvi put u njoj ponosno se priključilo i naše društvo s folklorom i tamburašima u originalnim međimurskim narodnim nošnjama, pjevajući i plesući međimurske plesove, a završila je na trgu s prikazom starih običaja i proizvoda na prodajnim štandovima. Pokraj svog štanda naše je društvo prikazalo tradicionalni običaj pečenja rakije koja se mogla direktno još topla i probati. Tu se moglo kupiti razne vrste rakija u ukrasnim bocama zajedno s domaćim kolačima.

Treba spomenuti da su naši raspoloženi tamburaši s folklorošima držali veseli štimung na cijelom trgu (to su spontani i veseli Međimurci!) kojima su

se priključili i mnogi posjetioци pjesmom i plesom sve do nastupa na glavnoj pozornici. Župan Općine Lendava **Anton Blažek** bio je domaćin na ručku za gostujuće delegacije dužnosnika iz susjednih općina

Sudjelovanje u povorci kroz Lendavu

iz Mađarske i Hrvatske (Čakovec, Mursko Središće, Sv. Martin na Muri, Vratišinec i Podturen).

Cijelodnevni program našega društva završili smo nastupom na pozornici gdje smo izveli splet međimurskih plesova i pjesama. Od *naših* Međimuraca došli su nam uz mažoretkinje i limenu glazbu i tamburaši i zbor KUD *Mursko Središće*. Grad Čakovec predstavljali su tamburaši, folklor i ženski zbor KUD *Žiškovec*, a iz Vratišince su se predstavili članovi KUD-a *Vinko Žganec*. Svi oni zajedno s mađarskim, slovenskim i romskim kulturnim društvima izveli su bogat višesatni program za brojnu publiku.

U realizaciju našega dijela *Lendavske trgatev* uključilo se četrdesetak članova našega društva: tamburaši, folklor, ekipa za pečenje rakije, prodavači na prodajnom štandu (kojeg je trebalo opremiti i ukrasiti), članice koje su ispekle tradicionalne domaće kolače i ubrzo ih prodale, pečenjari na kotlovinu koja je nahranila znane i neznane i na kraju ekipa koja je na užitek mnogih pilaca rastočila nepoznate količine gemišta, rakije i sokova.

Tekst: Danino Kutnjak

IZLET U DUBROVNIK

Konačno se približio rok dugo očekivanog godišnjeg izleta našega HKD, a odabrana destinacija je bio, grad Dubrovnik. Kao što je poznato, Dubrovnik (lat. i tal. Ragusa) je grad na jugu Hrvatske, administrativno središte Dubrovačko-neretvanske županije i jedno od najvažnijih povijesno-turističkih središta Hrvatske. Godine 1979. dodan je na UNESCO-ov popis Svjetske baštine. Dubrovnik nazivaju i malom Venecijom, a da je to zaista tako uvjerali smo se i sami.

Na put smo krenuli u noći 17. Rujna 2010 iz Murskog Središća. Atmosfera u autobusu je bila, kao i uvijek kada zajedno putujemo, vesela i raspjevana, tako da smo tek pred jutro uspjeli malo zadrijemati. Nakon prelaska bosansko-hercegovačke granice u Neumu, put nas je vodio, uz obalu Jadrana, prema našem cilju. Većina od nas se prvi puta vozila kroz Neum i prizor strme obale s mnoštvom hotela i vikendica koji su natiskani na maloj površini, je bio vrlo zanimljiv. Neum je malo turističko mjesto, općina i jedini izlaz Bosne i Hercegovine na jadransko more (dužina obale je 24,5 km). Udaljenost od Neuma do Dubrovnika je ca 70 km, do aerodroma Dubrovnik, 90 km, do Mostara 70 km, do Međugorja 70 km, do željezničke stanice Ploče i Metković po 30 km, pa je logično da mnogi turisti izabiru Neum za destinaciju od koje mogu doživjeti mnoštvo lijepih izleta.

KONAČNO U DUBROVNIKU

Oko 8 sati ujutro se pred nama u svojoj svojoj raskoši pojavio obasjan suncem, opjevani Dubrovnik. Impresivne srednjovjekovne zidine su predstavljale fascinantant prizor. Po cesti smo se spustili bliže gradu i pred zidinama se iskricali iz autobusa. Cvjetni nasadi oko kula su prštali u intenzivnim bojama. Bio je to gotovo umjetnički doživljaj. Zaboravili smo na umor i pohrlili u smjeru Straduna. Ulica Stradun ili Placa kako je nazivaju dubrovčani, glavna je ulica u Gradu, popločena kamenim blokovima, koji su uglavčani od mnoštva koraka i godina koje su na svojoj površini prenijeli i izdržali. Proteže se između dvojih gradskih vrata: Vrata od Pila i Vrata od Ploča. Šećući se Placom sjetite se da je na tom mjestu nekada bilo more koje je razdvajalo grad na dva dijela. Sve kuće na Stradunu sagrađene su nakon velikog potresa koji je pogodio grad 1667. godine. Imaju sličan raspored, a skoro sve imaju jednaku fasadu i jednake su visine. Na Stradunu se nalazi mnogo građevina koje su kulturni spomenici.

Najpoznatiji od njih su:

Orlandov stup

Između palače Sponze i crkve sv. Vlahu uzdiže se Orlandov stup, najstarija sačuvana javna skulptura u Dubrovniku i jedna od najljepših znamenitosti. Simbol je slobode i dubrovačke nezavisnosti. Načinjen je u kamenu, a prikazuje srednjovjekovnog viteza u oklopu, koji drži mač i štit. Prema legendi junak Orlando (Rolando) je pomogao Dubrovniku u oslobođenju protiv Sacarena, te ih potukao kod otoka Lokruma. Tako su građani kao znak zahvalnosti podigli ovaj stup. Danas se kod Orlandovog stupa odvija ceremonijalna priredba otvaranja Dubrovačkog ljetnog festivala, a na stup se diže zastava sa natpisom „Liber-tas“ simboličnim za Dubrovnik.

Gradski zvonik

Na samom izlazu sa Straduna prema vratima Ploče nalazi se stara zvonara Luža, a do nje se uzdiže gradski zvonik sa satom. Građen je 1444. godine, a visok je 31 metar. U tom razdoblju u bronci su izgrađeni glasoviti „zelenjaci“, blizanci koji su potpuno identični. Oni sa svojim batovima svaki sat otkucavaju prolaznost vremena. Zelenjaci su nazvani iz razloga jer je bronca oksidirala i obojila ih u zeleno, a poznati

su jos i pod imenima Maro i Baro. U velikom potre- su 1667. godine su oštećeni, postojala je opasnost od urušavanja pa su zelenjaci zamijenjeni kopijama. Da- nas se originali čuvaju u palači Pronza.

Velika Onofrijeva fontana

Na ulazu Pile u staru gradsku jezgru nalazi se Onofrijeva fontana. Izgradio ju je napuljski graditelj Onofrio della Cava kao simbol završetka izgradnje gradskog vodovoda, kojim je Dubrovnik crpio izvor-

sku vodu iz 12 km udaljene Rijeke dubrovačke. Ovaj vodovod je i danas uključen u novu vodovodnu mre- žu. Danas ova prelijepa fontana ima 16 isklesanih maskerona za izljev vode. Ovdje je omiljeno sastaja- lište mladih dubrovčana, ali i turista koji se odmaraju i okrepljuju svježom vodom u vrućim ljetnim mjese- cima.

Mala Onofrijeva fontana

Izgradio ju je također Onofrio della Cava i nalazi se na istočnom dijelu Straduna na zidu Glavne straže. Fontanu ukrašavaju reljefi golih dječaka na osam stra- na bazena, te maskeroni, likovi dupina sa školjkama i klečeći dječaci za izljev i skupljanje vode. Osim što je velika turistička atrakcija, danas je fontana i dio scene poznate predstave „Novela od Stanca“ dubrovačkog komediografa Marina Držića.

Palača Velikog vijeća

Nalazi se između gradskog zvonika i Kneževa dvora. Palača je sagrađena u 14. st., ali je do temelja izgor- jela u požaru 1816. g. Na istom mjestu sagrađena je 1882. godine nova gradska vijećnica, gdje se danas nalazi administrativno sjedište grada Dubrovnika. U sklopu ovoga prostora također se nalazi poznata gradska kavana te dubrovačko kazalište. Prosperitet grada Dubrovnika oduvijek se temeljio na pomorskoj trgovini. U srednjem vijeku postao je kao Dubrovačka Republika jedini grad-država na istočnoj obali Jadrana koji je konkurirao Mletačkoj Republici. Uz svoje bogatstvo i diplomaciju, grad je postigao izvanredan stupanj razvoja, posebno tijekom 15. i 16. stoljeća. Dubrovnik je bio jedan od središta razvitka hrvatskog jezika i književnosti te su u njemu stvarali mnogi zna- čajni hrvatski pjesnici, dramatičari, slikari, matemati- čari, fizičari i drugi učenjaci.

Gradske zidine i utvrđenja

- Gradske zidine - građene su od 13. do 17. stoljeća za potrebe obrane i zaštite. Duge su 1940 m, visoke do 25 m, prema kopnu debljine 4-6 m, a prema moru 1,5-3 m. Na četiri strane svijeta, zaštićene su utvrdama.
- Kula Minčeta - utvrda na sjeveru gradskih zidina, monumentalna je i okrugla, dovršena je 1464. godine, gradili su je brojni graditelji, među njima i Juraj Dalmatinac. Povod za izgradnju bula je vijest o padu Carigrada 1453. godine.
- Tvrđava Lovrijenac, također poznata kao Gibraltar Dubrovnika, tvrđava je koja se nalazi kraj vanjskih zapadnih zidina grada Dubrovnika, 37 m iznad razine mora. Tvrđava je poznata po svojim predstavama i vjenčanjima te najvažnije kao povijesni simbol otpora Mletačkoj republici. U vrijeme borbe Dubrovnika i Mletaka, Mleci su planirali izgraditi kulu na istom mjestu gdje sada stoji Lovrijenac. Da su uspjeli, imali bi Dubrovnik pod nadzorom no Dubrovčani su ih, saznajući za njihov plan, pretekli u tome. Dubrovačke kronike otkrivaju kako su Dubrovčani u samo tri mjeseca izgradili Lovrijenac te kad su Mletački brodovi stigli, puni materijala za gradnju, bilo im je naređeno da se povuku natrag u Veneciju. Osim nabrojanih znamenitosti posebno impresivne su također, gradska katedrala i crkva svetoga Vlaha te palače Divona tj. Sponza - gotičko- renesansna palača izgrađena prema projektu dubrovačkog majstora Paskoja Miličevića i palača Knežev dvor koja je u svojim arkadama pružala ugodan zaklon od sunčane zapeke. Gradske zidine su otvorene za posjetitelje ali se njihovo razgledavanje

naplaćuje pa smo ih samo djelomično prošli i to je bilo dovoljno da smo gradske trgove mogli ra-

zgledati s visine. Priuštili smo si kavicu i osvježenje u restoranima pored kula i uživali u prekrasnom pogledu na grad i more. U samo nekoliko sati doživjeli smo atmosferu grada koji privlači mnoštva brodova s turistima iz cijeloga svijeta. Šarm prošlih stoljeća osjeća se na svakom koraku. Promatrali smo defile gradskog orkestra u tradicionalnim dubrovačkim nošnjama, poigrali se sa velikim šarenim papigama, zavirili u bazilike i crkve i po mnoštvu stepenica se popeli iz prošlosti u sadašnjost te oko 14 sati pričekali na ulazu u grad, autobus koji nas je odveo dalje, do Stona na Pelješcu.

STON NA PELJEŠCU

Na našoj ruti, Ston je bila nezaobilazna destinacija. Zahvaljujući osobitom zemljopisnom položaju, bogatoj povijesti, kratkoj prevlaci što spaja poluotok Pelješac s kopnom i iznimnim prirodnim bogatstvima, te plodnim poljima s obiljem vode i solinama te uzgajalištem školjaka (kamenica i dagnji) grad Ston je još u rimsko doba nosio ime Turris Stagni te godine 1333. postao dijelom Dubrovačke Republike i drugi grad po važnosti odmah poslije Dubrovnika. Dubrovčani su izgradili i utvrdili gradić kao obranu Pelješcu i zaštitu slanicama (solane) od kojih su ubirali velike prihode. Prvo je u tridesetak godina zidan obrambeni bedem (među najdužim u Europi) s jedne na drugu stranu poluotoka, te prema jedinstvenom projektu planski podignuta dva utvrđena gradića: južno Ston i sjeverno Mali Ston s ciljem okupljanja ljudi za čuvanje granica i rad u solanama od kojih je država mnogo dobivala. Gradski prostor ranog srednjovje-

kovnog Stona bio je smješten na južnim padinama brežuljka Svetog Mihajla, na čijem je vrhu još od pred historije postojalo naselje. Crkva Svetog Mihajla, koja se nalazi u neposrednoj blizini današnjeg grada, jedan je od najvrednijih spomenika iz razdoblja ranog srednjeg vijeka. Kada je 1333. godine završena izgradnja utvrđenog kompleksa sa zidinama dužine 5.5 kilometara, postao je to najduži fortifikacijski kompleks Europe i drugi u svijetu, odmah poslije Kineskog zida. 2004. Godine započeo je rad na restauraciji

i sanaciji zastarjelih zidina, što će omogućiti poveznicu predjela između Velikog i Malog Stona. Premda se pretpostavljalo da će radovi biti dovršeni do svibnja 2008. do danas je obnovljen samo prvotni dio nad Stonom. Ston je bogata riznica kulturno – povijesnih spomenika od kojih su mnogi nulte i prve kategorije. Pošto je obnova u toku gradić se doimao pusto i pomalo zapušteno čekajući neka bolja vremena. Pitomi i očuvani mediteranski krajolik daje Stonu čar a turiste osobito privlače gastronomski specijaliteti ovoga kraja, u prvom redu kamenice i dagnje, te drugi plodovi mora po čijem uzgoju je Malostonski zaljev nadaleko poznat. Mi također nismo ostali imuni na sve izazove koje pruža ovaj prekrasni gradić bogate povijesti te smo se uspeli po obnovljenim zidinama i osladili kamenicama iako nije bila njihova sezona. Mjesec mart je inače vrijeme kada su školjke najbolje i najdeblje i tada je moguće uživati u njihovom ukusu na mnogim gastronomskim manifestacijama koje se u Stonu organiziraju. Oni koje nisu privlačile školjke su si priuštili izletnički »ručak« uz fine suhomesnate proizvode, sireve i domaće perece koje smo u velikim količinama donijeli sa sobom zahvaljujući našem svestranom članu, Rumplinu i vrijednim rukama Željke Kuzma koji se na svakom izletu pobrinu da ne budemo gladni.

VEČERA I ODMOR U NEUMU

Puni utisaka iz Stona smo krenuli put Neuma gdje nas je čekao smještaj u udobnim sobama s pogledom na more i večera u hotelu Neum. Ne bi bili dosljedni sebi da se najhrabriji od nas nisu odlučili okupati u relativno hladnom moru ispred našega hotela. Slijedila je večera i noćno uživanje na toplom morskome zraku na terasi hotela do sitnih sati. Oni znatizeljnjiji su od-

šetali do grada koji nije velik i orijentiran je uz glavnu cestu. Ovdje je sve jeftinije i isplati se kupiti cigarete te pojesti odlične obilne čevape u somunu. Zaspali smo u trenu nadajući se da sve što smo doživjeli nije bio samo san koji će se ujutro raspliniti poput mjehurića sapunice. Drugi dan su nas očekivala još neka iznenađenja koja nam je pripremio naš organizator J. Rudak. Trebali smo se susresti s neretvanskim gusarima i provozati čamcem kroz nasade mandarina. Noć u Neumu je prošla kao u trenu. Probudili smo se u 8 sati i po obilnom doručku popili kavu na terasi hotela te se spakirali za povratak. Autobus nas je čekao u 10 sati pred hotelom. Imali smo još malo vremena za zajedničku fotografiju za uspomenu i puni očekivanja krenuli na izlet.

2. DAN-UKRCAJ NA NERETVANSKE LAĐE U OPUZENU

Nakon kraće vožnje dolazimo u grad Opuzen koji se nalazi 12 km uzvodno od ušća rijeke Neretve. Od Opuzena se rijeka Neretva račva se u dvanaest rukavaca, koji su raj za športske ribolovce. Opuzen je poznat po uzgoju kvalitetnog povrća i voća, u prvom redu mandarina i kivija. Opuzen je dobio ime po tvrđavi "Fort Opus" koju su Mlečani sagradili još 1684 i čiji bedem i danas krase stari dio grada. Pored Metkovića je najstariji grad u dolini rijeke Neretve. Kratka šetnja po Opuzenu nam je grad ostavila u lijepom sjećanju jer je izuzetno uredan i lijep. Središte starog dijela grada predstavlja klasični rimski forum - pjaca, sa župnom crkvom sv. Stjepana, koja je sagrađena na mjestu nekadašnje kapelice i crkvice nastradale u požaru koja je 1883 godine obnovljena i dograđena u neoklasicističnom stilu.

Po ogledu grada smo se ukrcali na neretvanske lađe i krenuli na vožnju Malom Neretvom u organizaciji kulturno umjetničke udruge »Neretvanski gusari« grada Opuzena koja turistima nudi foto-safari po kanalima Neretve kroz nasade mandarina. Tijesno smješteni u čamce smo se otisnuli u avanturu. Neretvanski gusari su nas nakon sata vožnje kroz labirint vodenih kanala doveli do izletišta Gusara s Neretve smještenog u samom srcu močvare. Dočekala nas je dalmatinska pjesma koju je izvodio Roky bend (one man band). Veselo smo se pridružili jer nas je tokom vožnje prilično oraspoložila rakija od mandarine koju su nam ljubazni domaćini ponudili. Istu rakiju smo si na izletištu kupili za suvenir na prekrasan izlet. Slijedio je zajednički ručak (brudet od miješane ribe i mesni menü). Finu hranu smo obilno zalijevali dobrim domaćim vinom. Pjesmom smo se oprostili od naših domaćina i dobro raspoloženi posjedali u čamce te se vratili do Opuzena gdje nas je čekao naš autobus i povratak kući. Veliko hvala našim organizatorima. Bilo je nezaboravno. Do slijedećeg izleta živimo u nestrljivom očekivanju.

Tekst: Renata Lugomer Pohajda

DOBRA VEČER DOBRI LJUDI DOBRA VEČER MEĐIMURCI

Puno pot smo se z Dragecom Blagusom predsednikom Međimurci iz Velenja skupaj vozili na sestanake Horvatskoga saveza v Ljubljano, sekojoko smo se spominjali i Drago je predložil da napravimo pri njih v Velenjo skupaj Međimursko krštenje mošta. »Ve i mi v Lendavi imamo tamburaše i folklor, tak je, bomo došli«, složil sem se. Več v rano jesen rujna meseca smo se hapili pripravljati za nastop v Velenjo, da pokažemo kaj smo se vuto leto dni nafčili.

Jano lepo soboto mom posle obeda si smo se v isti vuri zišli, kak da smo se dospomenoli, bus je već čakal, a pijača, ištrumenti i nošnje već su nutri- si sedimo i čokamo Sanjo vučiteljico folklor, ona vuni kadi kad da ji je zodnji vu življenjo... itak je došla gori i genoli smo.

Lendava je ne dalko od autoceste i čim se je bus naravnal, Boris i Toni su pijačo i jesti vun zeli, pomali natakali i z sakim se nekaj spominjali.

V zodnjem krajo busa se frizeraj otprl, to je Sanja česala puce i žene i z poculicama ih rihtala. Precednik Đanino je držal »politički govor« kak se moramo držati, koga se predstavljamo, a dečki i moži so vežbali pesmo znakovizog imena »Išel budem v kleticu« pa je normalno i gemiš bil v roki.

Dopeljamo se mi do Velenja i na prvim križonjo nas čeka Dragec, zememo ga nuter v bus, se skupa nas je lepo domačinski pozdravil i kak provi turistički vodič celo nam je Velenje gizdavo pokazal.

Pot nas je vodila v Terme »Topolšica« de smo za goste hotela nastupili z malim programom, domačini su nas počastili i pokazali cele Terme, por naših je

štelo tu zanavek ostati - naročito v wellness centru.

Ne dalko od Topolšice je krčma »Rednak« velika kaj bi vu njoj mogel svate sljužiti, tu bo predstava i zobava.

Dišli smo se presločiti v naše međimurske nošnje, a čim se vuto oblečeš nekaj se drugačije počutiš, a još dok vidiš puce i žene kak njim dobro stojdo, one pak se gizdavo špinčijo, tamburaši naše zaigrajo i noge same idejo, lepo je to se nemre kupiti. Došli so i Međimurci iz Velenja pak smo se sij skupa spoznali, probali smo za nastup, pak so oni probali naše, a mi njihovo vino, pak smo se si skupaj na kipec deli kaj bomo meli za spomen.

Martinje je veliki svetek v Međimurjo, bormeš bomo i mi vu Velenjo držali tradicijo kak naši stori jape držido od navek. Kak gosti smo dobili pravico prvi nastupiti, naš muški zbor je odpopeval prigodnu popevko »Išel budem v kletico«, posle toga prvi splet smo počeli z međimurskom himnom »Međimurje, kak si lepo zeleno«, ženski zbor je odpopeval »Pet je kumi v jani kleti«, a završili smo z spletom međimurskih kola.

Malo so nam međimurski Velenčani jol-ni bili i spitovali kak se to se do navčiti v leto dni. Ali v svojem nastupu se niso doli, pokozali so se kaj

znojo i novoga spleta međimurskih kola, lepo. Meli so i pjevača koji je z tamborošima por popevki odpopeval.

Potem je Blagus drugi Matija počel samo špelenicijo Kršćenje mošta priprovljati i evo došel je trsek, provi biškop v pratnji vinske kraljice i princeze. Po sema međimurskima regulama i štatutima izpeljano je kršćenje mošta da bi istoga toga mošteka mogli probati na domjenku. Kaj je stvarno tak hudi kaj ljude v grabo hiče ili se je oplemenil?

Domaćini so nas počastili međimurskim koloćima, precedniki so si poklone jan drugome doli, znamenite govore držali - naš z Lendave je počel:

» DOBRA VEČER DOBRI LJUDI-DOBRA VEČER MEĐIMURCI«

Si smo skupaj za stol k večerji si seli, unda so si naši tamboroši tamborice v roke zeli i zaigrali, a mi smo si zaplesali i zapopevali, veselo je bilo dogo v noć. Tak so se naši ljudi spajdošili, a da prije jani zadruga niti neso znali.

Tekst: Đanino Kutnjak

POVIJEST MEĐIMURJA

Najopsežnijim se istraživanjima povijesti naj-sjevernije hrvatske županije Međimurja bavi Mr. sc. Vladimir Kalšan, povjesničar, viši kustos i ravnatelj Muzeja Međimurja u Čakovcu, koji je svoje višegodišnje publicističko i muzejsko bavljenje povijesnim temama Međimurja, „okrunio“ opsežnom povijesnom studijom „Međimurska povijest“. Na petstotinjak stranica autor je opisao međimursku povijest u poglavljima: Pretpovijest; Rimljani u Međimurju; Zrinski u Međimurju; Na pragu novog doba; Brze promjene; Pod Mađarima u Austro-Ugarskoj Mo-

narhiji; U državi južnih Slavena; U Drugom svjetskom ratu; Pod komunističkom vlašću 1945.-1990.; U samostalnoj Republici Hrvatskoj. U dodacima je objavljen sažetak na engleskome jeziku, opsežan popis korištene literature i arhivske građe te kazala. Ilustrativna građa monografije potječe iz muzejskih i dokumentacijskih zbirki Muzeja Međimurja u Čakovcu.

Kalšan je rođen 1951. godine u Prelogu. Povijest i sociologiju je diplomirao na zagrebačkom Filozofskom fakultetu. Kao dugogodišnji kustos Muzeja Međimurja Čakovec autor je većeg broja tematskih izložbi iz povijesti i kulture Međimurja. Objavio je brojne članke, stručne radove i monografije.

Svoju knjigu „Međimurska povijest“ Kalšan je kod nas u Lendavi predstavio uz gosta prof. Damira Hrelju ravnatelja Državnog arhiva u Varaždinu, koji je govorio o knjizi i autoru.

U nastavku je sam autor knjige predstavio svoj rad istaknuvši da je u tekst knjige utrošio godine rada, čitanja stotina knjiga i pretraživanja arhivske građe. Ukratko je napravio pregled međimurske povijesti od prvih spominjanja u XIII. stoljeću pa sve do nove hrvatske samostalnosti.

Prisutna publika u Hrvatskom domu na kraju službenog programa promocije knjige doslovno je obaspela autora raznim pitanjima vezanim općenito uz povijest Međimurja, pa smo tako iz prve ruke saznali mnoge zanimljive povijesne podatke.

Tekst: Davor Dolenčić

5. HRVATSKI BAL U HOTELU LIPA

Hrvatski bal je održan 20.11.2010 u velikom restoranu hotela LIPA u Lendavi koji je kao centralni objekt »Termini Lendava« i ovoga puta bio savršeni domaćin naše priredbe. Naš član Z. Leskovec je kao i proteklih godina, bio važna poveznica u organizaciji hrvatskog bala društva u hotelu u kojemu je zaposlen. Sve pohvale i ovoga puta, predsjedniku HKD Pomurje, Đaninu Kutnjaku, koji je Podravinu s podravske mužikašima i odličnom gastronomijom doveo u Lendavu. Ne bi bilo pošteno izostaviti i ostale vrijedne članove koji su izdvojili svoje slobodno vrijeme da sudjeluju u pripremi aperitiva, kolača i aranžiranju. Fredi Magyar nas je ponovno razveselio svojim umjetničkim kreacijama koje su nas dočekale na svečano ukrašenim stolovima i ostale nam kao uspomena. Za tombolu su se ove godine pobrinuli Toni, Josip, Goga i Slavica sa srečkama koje su sve bile donosne. Podravinu su predstavili naši gosti: Turistička zajednica Koprivničko-križevačke županije. Za pravi podravski ugođaj se pobrinuo glazbeni sastav »Podravski mužikaši«, a zahvaljujući »Podravki d.d.«, podravske specijalitete nam je pripremio, zajedno sa kuharskim timom, specijalist kulinarstva Zlatko Sedlanić koji je nekoliko dana prije stigao u Lipu. Tako smo, između ostalog uživali u dimljenom kuhanom bunceku sa sirom, vrhnjem i hrenom, hlebinskoj juhi, gazdinom odresku, njokima od kopri-va, goričkom gulašu i bregovskoj piti. Naši gosti iz podravine su ispekli i medenjake s koprivama koji su odlično »pasali« sa zelenom rakijom od kopri-va. Prilično jak, ljekoviti, aperitiv nas je dobro zagrijao prije večere. U uvodnom govoru, naš predsjednik je posebno pozdravio eminentne goste koji su se i sami obratili gostima bala: gradonačelnik Murskoga Središća, g. Josip Dobranić, gradonačelnik grada Preloga, g. Dragutin Glavina, g. Vesna Haluga, pročelnicu Upravnog odjela za gospodarstvo, promet i europske integracije Međimurske županije, Dragica Kemeter, u ime grada Čakovca, te predstavnik turističke zajednice Koprivničko-križevačke županije, Krešimir Blažek i župnik lendavske župe, velečasni Martin Dolamič. Veselo druženje uz dobru glazbu i ovoga puta je potrajalo dugo u noć. Od »naših podravaca« smo se rastali pred zorom uz međusobno obećanje da ćemo u istom duhu zajedništva i prijateljstva, nastaviti

suradnju na kulturno umjetničkom planu i u sljedećoj godini. Pozvani smo na kulturnu manifestaciju »Picokijada« koja se svake godine tradicionalno uprizoruje u Đurđevcu.

Tekst: Renata Lugomer-Pohajda

IZVJEŠTA S 16. FORUMA HRVATSKIH MANJINA

Zagreb. 26. prosinca 2010

Tema: MEDIJI HRVATSKIH MANJINSKIH ZAJEDNICA I MOGUĆNOSTI OTVARANJA NOVIH KOMUNIKACISKIH KANALA

Prisutne je pozdravila te uzela uvodnu riječ gospođa Katarina Fuček, ravnateljica Hrvatske matice iseljenika. Na samom početku foruma obratili su se predstavnici hrvatskih institucija i ministarstva RH te predstavnici medija u RH. Iz Ministarstva vanjskih poslova i evropskih integracija-Petar Barišić, načelnik Samostalne službe za Hrvate u inozemstvu i kulturu. Iz Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa-Milan Bošnjak, viši stručni savjetnik u upravi za međunarodnu suradnju i europske integracije, u svom kraćem govoru ističe važnost dopunske nastave hrvatskog jezika i zaključuje da je potrebno slati djecu na učenje hrvatskog jezika. Od predstavnika medija u RH obratili su se iz :

HRT-Mario Raguž, v.d. urednika obrazovnog programa. Iznio je da su na HRT-u svjesni male zastupljenosti praćenja života i rada hrvatskih manjinskih zajednica u njihovim programima koji se svode na polsatnu emisiju *Korjeni* i djelomično u vjerskom programu. To je opravdao sa nedostatkom financija.

Hrvatskog radija obratio se Domagoj Veršić, urednik poznate emisije *Glas Hrvatske* koja ide svaki četvrtak na I programu radija od 20 -24 h. On je zadovoljan sa radom i zastupljenošću iseljene Hrvatske na Hrvatskom radiju, a problemi se javljaju kod veza i odašiljača što je opet povezano sa financijama.

HINA-u je predstavila ravnateljica Smiljanka Škugor-Hrnčević. Ona je objasnila način kako koristiti usluge HINE i kako slati vijesti i reportaže na našu državnu novinarsku agenciju.

Članice Vijeća agencije za elektroničke medije Olga Ramnjak i Marija Udiljak ispričale su svoja iskustva, mogućnosti suradnje redakcija i uredništva manjinskih zajednica i državnih institucija RH. Ukazale su i na problem da u novoj pripremi zakona o HRT nije predviđen predstavnik iseljene Hrvatske u programskom vijeću HRT-a. Pritom su ponudile par varijanti na koji način to se može izbjeći.

Dnevni listovi u RH - predstavio se Zlatko Herljević, glavni urednik i predstavio *Vjesnik*, novo elektronsko izdanje (web portal). Iznio je mogućnost izmjene linkova i informacija.

Na forumu su bili prisutni gospodin Svjetlan Berković, veleposlanik RH u Ljubljani, Ljiljana Pancirov, generalna konzulica RH u Pečuhu te u ime Veleposlanstva Republike Mađarske u RH Zoltan Jozsef Magyar, otpravnik poslova.

OSTALI SUDIONICI FORUMA

Predstavnici zajednica stigli su iz Austrije, Crne gore, Italije, Mađarske, Makedonije, Rumunjske, Slovačke, Srbije i iz Slovenije koju su predstavljali dvojica podpredsjednika SHDS Mijo Stanko i Đanino Kutnjak. Na panou su se vrtjeli slajdovi svih časopisa iz svih hrvatskih manjinskih zajednica pa tako

i iz Slovenije: KORJENI-list SHDS, PUŠLEK-list HKD Međimurje Ljubljana, GLASILO-list HKD Maribor, GLAS-HKD Pomurje Lendava.

Što se tiče same teme foruma *Mediji hrvatskih manjinskih zajednica*, istaknute su zajednice iz Austrije koje imaju stogodišnje iskustvo s izlaženjem tiska i Mađarska koja ima šezdesetogodišnje. To su organizirane zajednice koje imaju tradiciju novinarstva, radija i tv-emisija. One imaju i određene probleme jer se uvijek može raditi i više i bolje. Razumiju trenutne financijske probleme u RH i nisu došli tražiti financijsku pomoć.

Ostali predstavnici manjinskih zajednica u svojim izlaganjima imaju različita iskustva u državama gdje žive i spram matične domovine Hrvatske. Interesantno je da i priznate hrvatske manjine u Makedoniji, Rumunjskoj i Srbiji imaju velike poteškoće s financiranjem.

Za izlaganje se je javio i podpredsjednik našega saveza gospodin Mijo Stanko koji je predočio sliku stanja medija i informiranja u Sloveniji. List SHDS Korjeni dosada je izašao jednom, tri društva imaju svoje časopise koji izlaze dvaput-triput godišnje. Izlazi povremeno nešto biltena, vjerskog tiska i - to je sve, s tim da izlazak časopisa odnosno njihovo tiskanje društva financiraju sama ili na račun Ministarstva kulture RS, a sve ostalo radi besplatno par entuzijasta. Što se tiče elektronskih medija nekoliko društava ima web-stranicu, a Hrvati u Sloveniji nemaju „svojih“

emisija na slovenskom radiju i TV. Nemaju nikakvih novina (tjednik, mjesecnik) koji bi ih povezivale i artikulirale njihove interese. Hrvatski mediji također ne pokazuju gotovo nikakav interes za Hrvate u Sloveniji.

Interesantno je bilo izlaganje predstavnika Nacionalnog vijeća hrvatske manjine u Subotici gospodina Darka Sarića Lukendića koji nije zadovoljan s pomoći RH i da je financijska pomoć premala i nepravilno raspodjeljena (što je i naše mišljenje u Sloveniji).

Štoviše spomenuo je i novi prijedlog zakona za Hrvate u inozemstvu koji su raspoređeni u tri kategorije:

Hrvati kao narod u BiH i način financiranja

Hrvatska dijaspora i način financiranja

Hrvatske manjinske zajednice u Europi gdje nema načina financiranja.

Svi prisutni koji godinama dolaze na forum hrvatskih manjina pohvalno su govorili o njegovoj dobroj pripremljenosti i organizaciji. Naša delegacija iz Slovenije je gledala, učila, izmjenjivala iskustva i zaključila da je u prošlosti naš savez malo ili ništa učinio na polju informiranja i poboljšanja medija u samom SHDS tako da nas čeka puno rada i zalaganja na uspostavljanju osnove informiranja unutar društava saveza, kao i izlazak u informativni svijet RS.

Tekst i fotografija Đanino Kutnjak

ADVENTNI BOŽIĆNI KONCERT: Božji mam bude rođeni sin

Tradicionalni Božićni koncert i misa na hrvatskom jeziku u organizaciji Hrvatskog kulturnog društva Pomurje i Lendavske župe, održani su uoči Božića u crkvi Sv.Katarine u Lendavi.

Ove godine stigli su nam u punom autobusu gosti iz Vratišince predvođeni s načelnikom Općine Vratišinec Zdravkom Mlinarićem i župnikom vratišinečke

župe Uzvišenja sv.Križa velečasnim Pavlom Mesarićem. Prvo je služena sveta misa koju je predvodio župnik Pavao Mesarić iz Vratišince u nazočnosti više svećenika: msgr.Franca Režonje, generalnog vikara biskupije Murska Sobota; Tomislava Antekolovića, župnika iz Murskoga Središća; Martina Dolamića, župnika iz Lendave; Bernarda Jozefa, župnika iz Lendave i Aleša Kalamara, kapelana iz Lendave.

Svetu misu pratio je zbor crkve Uzvišenja sv.Križa s hrvatskim adventskim i božićnim pjesmama.

Nakon mise spomenuti zbor održao je koncert pred ispunjenom crkvom.

Uvodno je Željka Jambrošić-Ladić predstavila općinu i župu Vratišinec, a zbor je zatim otpjevao Međimurje kak si Lepo zeleno, svojevrsnu međimursku himnu.

Nakon adventskih pjesama, dječja dramska grupa izvela je scenski prikaz Djeca se klanjaju Isusu. Zbor je koncert završio poznatim božićnim pjesmama.

Predsjednik HKD Pomurje Đanino Kutnjak zahvalio se na darovanoj svetoj misi i Božićnom koncertu prijateljima iz Vratišincea i naglasio da posjet hrvatskoj zajednici u Lendavi ima i moralnu vrijednost i to prije svega u obliku podrške do čuvanja vjere, tradicije i jezika.

Svi su gosti kako uzvanici, tako i članovi HKD Pomurje nastavili druženje u župnoj dvorani. Nakon zajedničke večere za osamdesetak nazočnih, u dobrom raspoloženju krenula je pjesma iz svih grla. Na zamolbu našeg župnika Martina Dolomića pjevali smo i Rajska djevo kraljice Hrvata. Bilo je i suza u oku, stisnutih grla i razdraganih lica. Lijepo i ponovilo se!

Prije odlaska dobili smo poziv gostiju da uzvratimo posjet u župi Vratišinec.

*Tekst: Đanino Kutnjak
Fotografija: Tomaž Galič*

SUDJELOVANJE NA FESTIVALU ZLEVANKE VINA I TAMBURE - SUMARTON

Kao i svake godine tako smo i ove bili pozvani na gostovanje kod naših prijatelja Hrvata iz Mađarske i to u Sumarton na Festival zlevanke, vina i tambure. Kontakte sa sada već našim starim prijateljima iz Mađarske uspostavili smo preko mješovitog Odbora za suradnju Međimurske županije s pomurskim Hrvatima, a odličnu suradnju razvijamo i održavamo već od 2008. godine.

Festival se kao i prijašnjih godina održavao na glavnom trgu u naselju Sumarton, a kulturno umjet-

nički program svake je godine sve sadržajni i kvalitetniji. U skladu s nazivom festivala i kulinarsko enološka ponuda bila je raznovrsna i bogata.

Nastup naše folklorne i tamburaške sekcije obilježile su odlične izvedbe spleta međimurskih pjesama, a oduševljene reakcije publike dokaz su koliko su u kratkom vremenu naši tamburaši i folklorasi napredovali. Druženje s gostima i ostalim izvođačima programa uz odlično raspoloženje trajalo je do kasnih večernih sati.

Tekst: Davor Dolenčić

KNJIŽEVNA VEČER S MIROSLAVOM GAKIĆEM

U sklopu aktivnosti «Petkom u Hrvatskom domu» Hrvatsko kulturno društvo »Pomurje« ugodilo je poznatog čakovečkog književnika i novinara Miroslava Gakića.

Miroslav Gakić diplomirani je bibliotekar zaposlen kao voditelj knjižnice u Gimnaziji Čakovec. Osim pisanja knjiga i novinskih članaka Miroslav Gakić je i urednik Biblioteke »Insula« i urednik časopisa »Ako« (časopis za društvena pitanja i kulturu Grada Čakovca).

O piscu i njegovim objavljenim knjigama (pet objavljenih, šesta je pred objavljivanjem) u uvodnom je dijelu programa govorila Suzana Kutnjak koja je ujedno bila i voditeljica književne večeri.

Čitajući ulomke i dijelove pojedinih knjiga, pisac nas je, komentirajući ih, polako upoznao s načinom svoga pisanja u čemu se osobito ističe karakterističan aktualni humor kojim gleda i uočava svijet oko sebe. Svježina aktualnih tema i male stvari koje čine svijet zanimljivim opisane u djelima Miroslava Gakića, neminovno su tražile i dobile odgovore na postavljena pitanja.

Branka Srnc Tompa, profesorica glazbene umjetnosti u čakovečkoj Gimnaziji, a sa stalnom adresom u Lendavi, došla je podržati kolegu s posla i dala svoje viđenje o radu i djelima Miroslava Gakića.

Suradnja našega društva sa knjižničarkom lendavske srednje škole Klarom Kepe rezultirala je i posjetom srednjoškolaca književnoj večeri, u inače dobro popunjenom Hrvatskom domu.

Nakon zanimljivih pitanja i odgovora, upućena je zamolba piscu da sudjeluje s nekoliko svojih članaka u našem časopisu što je on s veseljem prihvatio.

Na domjenku i neformalnom druženju bilo je prilike za dodatna pitanja, nabavu knjiga i za zajedničku razmjenu iskustava pa smo tako doznali da je pisac u mladosti redovito posjećivao lendavski kraj, Toplice Petišovci i da tu ima bližu rodbinu.

Tekst: Danino Kutnjak

Prilozi Miroslava Gakića našem časopisu

ŠTO MI ZNAČI VELA LUKA

Jedna od najranijih uspomena koje imam prenatrpani je bazen u Petišovcima u kojima sam se satima i satima igrao s nekim svojim vršnjakom. On je bio Austrijanac, i niti sam ja još govorio kako treba hrvatski niti on njemački, a kamoli da bismo znali „onaj drugi“ jezik. Da, bilo je to tako davno, kada su u Petišovcima još bili bazeni, bilo je to kada su još bili živi – i baka Klara, i Joža / Jožef i Blanka, i tata je bio živ, kada su roditelji bili mladi, Miodrag, Melanija,

Josip / Jožica i ja bili smo djeca, i Mica je bila mlada i moglo je biti kako je napisao Pjesnik: Jedina voda u Europi koje se sjećam / je jedna hladna bara / po kojoj sam kao dječak / sa sjetom puštao papirne čamce / lagane kao svibanjski leptiri.

Moglo je tako biti, jer svjedoci su vidjeli brodove koje smo probali pustiti u pogon između svih onih tijela u prenapučenom bazenu, no svjedoka je sve manje, melankolije sve više. Možda nije ni važno. A

možda je jedino i važno; to tko će svjedočiti za nas (i pomolimo se za prvoga među nama...). Moglo je tako biti, tada, pisala se sedamdeset i neka, maršal Tito je bio najveći sin naših naroda i narodnosti, Arapi i Židovi su opet ratovali, naftni šok uzdrmao je planet, ali to je sve bilo u svijetu odraslih, moj svijet bio je stan i dvorište zgrade u kojoj smo živjeli, dvorište maminih roditelja, i da – Petišovci. Kada smo još malo porasli, brat i ja dio smo školskih praznika provodili kod sestrični u Lendavi, tada su još živjeli na starom mjestu, znate tamo, skrenete desno iza crkve i uvijek su imali mačke, jedna je znala skakati valjda metar i pol

uvis s mjesta, no to je bilo u nekom drugom svemiru i svatko tko kaže da je život kratak valjda se zabunio. Šetali bi gradom i jeli sladoled, razgovarali i jurcali, a navečer čitali stripove. Teta je uvijek govorila da joj je dosta kuće i da želi živjeti u „bloku.“ Život je bio dobar prema nama, tada u Lendavi.

Neizostavni dio priče je čuveni lendavski kruh, i to je višegeneracijska priča. Prije mog vremena, moj djed Pavao, i ne samo on, hodao je pješke iz Selnice u Lendavu po kruh. Na točkice. I pješice natrag, s još vrućim kruhom. Da, ljudi su nekada pješačili, ne iz sporta, zabave i rekreacije, nego da obitelji donesu kruh. Dobra stara vremena?

A što se dogodilo u međuvremenu? Puno toga, lipi moji. Dvije ili tri godine kasnije, brodovi su nestali u mulju Balatona. Nešto kasnije, umro je Josip Broz Tito. Još kasnije, narodi su zaratili, neke narodnosti dobile državu, neki preselili, poneki „odselili“, neki „napredovali“ u nacionalne manjine. Mali Austrijanac? Što je postalo od njega? Ne znam. Između Međimurja i Prekmurja sada je granica. Pokažem putovnicu i prolazim, ali granica je granica. Što znači ta granica Hrvatima koji žive na prekmurskoj strani? Ne znam, nisam ih pitao. Teta nije preselila u „blok“, već u drugu, još veću kuću. Piše se godina 2011. i što reče Johnny: čini mi se rođače, da je standard pokvario ljude, a jedan drugi pjesnik, nezaboravno: Tek sam vidim što mi znači Vela Luka more ti...

PROCES

Proces nije prva knjiga koju sam pročitao, tek prva koja me pročitala, otvorila kao zrelu smokvu, zatitrala... uzmite metaforu po volji, poslužite se! Što god napisao, neću pretjerati. Da, čitao sam i prije. Čitao mnogo, barem četiri ili pet knjiga tjedno, a opet, bio sam kao dijete koje se ponosno šepuri u malom bazenu, ne znajući da je iza zida, tamo dolje, iza čempresa, tamo dolje – more. More koje plavi sve obale i zapljuskuje utvrde.

Kafka je napisao da nijedna knjiga nema smisla ako nije sjekira koja lomi zaleđeno more u nama. To je tvrdnja koju si gotovo nijedan drugi pisac osim njege ne može priuštiti.

Sjekira koja lomi zaleđeno more u nama. Ljudi, čitatelji, hej! Što su onda knjige koje drljamo mi ostali? Ništa drugo nego škarice za rezanje nokata. Potrebni alatić, ne želimo da ljudi hodaju okolo kao krampusi, i na tome im hvala, no ako strojevi za promatranje koje zovemo pisci imaju dušu, onda se ta duša zsigurno pita: „Škarice, takoreći turpijica, što je to prema sjekiri, golemoj, goloj, vikinškoj?“

Stajao sam u vlaku, u hodniku, blizu WC-a, u prepunoj ljetnoj kompoziciji za P., a sjekira je lomila, lomila, tukla i udarala, dragi moji čitatelji i ljudi, sante se odvajale i pucale uz tresak, tijelo se treslo u ledenoj vodi – čitao sam Proces. Sve što je Kafka napisao, pročitao sam nekoliko puta. Jastreba gotovo znam napamet, poput neke od onih pjesama iz osnovne škole – gle malu voćku poslije kiše, puna je kapi pa ih njiše, U kažnjeničkoj koloniji i Umjetnik u gladovanju nisu od ovoga svijeta, Dvorac je „samo“ remek-djelo, Preobražaj je... ma ne, nema smisla škaricama rezuckati papir. Sve sam pročitao i ponovno pročitao i onda još jednom pročitao. Sve osim Proces. Njega tada, u vlaku za mjesto P., tada i nikada više. Postoje vrata koja se ne otvaraju, crte koje se ne prekoračuju, mjesta s kojih se ne odstupa, tajne koje se ne izgovaraju, riječi koje se ne povlače, stvari koje se ne praštaju i postoje knjige koje se čitaju jednom. Baš samo jednom.

POBUDA SHDS ZA UREJANJE FORMALNO PRAVNEGA POLOŽAJA HRVAŠKE MANJŠINE V REPUBLIKI SLOVENIJI

Hrvati v Sloveniji živimo na posameznih območjih, zlasti ob sedanji meddržavni meji, že dolga stoletja, vendar praktično v pravno-formalnem smislu kot manjšina ne obstajamo, saj nismo opredeljeni ne v ustavnem niti v drugih zakonskih aktih Republike Slovenije.

Kaj je to narodna manjšina in kako jo definirati? Okvirna konvencija Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin je prvi splošni mednarodni instrument, ki se ukvarja z varstvom narodnih manjšin in je izoblikovala minimum manjšinskih pravic. Leta 2008 jo je ratificirala tudi Slovenija. Vendar, določbe konvencije se nanašajo na varstvo zgolj tistih manjšin, ki jih država skozi notranjo zakonodajo opredeli kot predmet varstva. Čeprav nas država Slovenija nikjer ne opredeljuje kot manjšino, pa po vseh kriterijih in mednarodnih dokumentih, ki se ukvarjajo z vprašanji manjšinske problematike, smo manjšina in se kot taki tako tudi počutimo. V zvezi s tem naj omenimo posebno Priporočilo Sveta Evrope št. 1201 (1993) z dne 1. Februarja 1993, ki se ukvarja s problematiko definicije narodne manjšine in določa minimalne pogoje za opredelitev manjšine. Vendar, na tem mestu bomo uporabili veliko bolj zahtevno definicijo manjšine, opredeljeno v strokovni literaturi s to tematiko, in jo implementirali na naš položaj:

Hrvati v Sloveniji smo se izoblikovali kot plod določenih zgodovinskih okoliščin na sedanjem ozemlju Republike Slovenije

- smo manjštevilični v primerjavi s preostalim prebivalstvom RS
- smo državljani RS
- kot skupnost imamo nedominanten družbeni položaj v RS
- smo prepoznavna lastna skupnost v RS
- se po etničnem izvoru, kulturi, tradiciji, zgodovinskem spominu razlikujemo od preostalega prebivalstva v RS
- izkazujemo težnjo po načrtnem in sistematičnem ohranjanju narodnoskupnostnih obeležij
- samoorganiziramo se v kulturi
- izražamo nagnjenja k vezem z matičnim narodom

Zavedamo se, da ustavni sistem varstva manjšin v RS temelji na zgodovinsko pridobljenih pravicah, ki so zagotovljene na podlagi avtohtone poselitve v skladu s teritorialnim načelom ne glede na število pripadnikov. Ne glede na to, da vsaj v znanstvenih krogih

termin avtohtonosti na področju urejanja manjšinskih pravic vse bolj sproža pomisleke in se ga vse bolj tudi opušča, dejstvo je, da obstaja v pravnem redu slovenske države in ga je treba spoštovati. Če je avtohtonost podlaga za priznanje manjšinskih pravic, potem mi Hrvati v Sloveniji prosimo, da se postavijo resni kriteriji oz. merila za izpolnjevanje tega pogoja. Pot do izpolnitve teh bo dolga in zahtevna, vendar smo jo pripravljene prehoditi. Menimo namreč, da obstajajo območja, na katerih živijo pripadniki hrvaške nacionalnosti kot avtohtone skupnosti, tako kot je avtohtonost opredeljena s sedanjo ureditvijo.

Vendar, to ne bo rešilo težav in položaja pripadnikov hrvaškega naroda, ki živijo raztreseno na drugih območjih in ki ne izpolnjujejo pogoja avtohtonosti in ki bi prav tako želeli biti »priznani« kot manjšina, ki bi želeli ohraniti svojo narodnostno identiteto, biti integrirani, ne pa tudi asimilirani.

Naj na kratko povzamemo položaj »ostalih« Hrvatov v RS.

Z Ustavo RS iz leta 1991 se je občutno spremenil tudi položaj Hrvatov v RS. Spremenili smo se v »novo« narodno manjšino, ki nima osnovnih pravnih podlag za posebno varstvo v okviru slovenskega pravnega reda, če ne upoštevamo 61. in 62. člena Ustave RS. Vendar naj ob tem spomnimo na dve točki:

1. Razpad SFRJ je bil politično dejanje in njegova logična posledica je ustavna formulacija o suverenosti in konstitutivnosti slovenskega naroda. Ob tem naj spomnimo, da je za slovensko osamosvojitve in suverenost glasovala tudi večina od 2,76 % Hrvatov, ki so živeli v Sloveniji (po popisu prebivalstva iz 1991), ki jim je slovenska politika takrat zagotavljala in obljubljala nespremenjeno raven zaščite njihovih pravic, oz. da se njihov položaj ne bo spremenil. Pa se je. Zgodilo se je, da kot sosednji narod, katerega pripadniki že stoletja živijo v obmejnih predelih in krajih, kar je moč dokazati zgodovino pisno, etnološko in topografsko, nismo avtohtona manjšina, da kot skupnost nimamo nikakršnega narodno-manjšinskega pravnega statusa in da v temeljnih ustavnih aktih niti v zakonskih dokumentih Republike Slovenije nismo niti omenjeni.

2. Slovenska ustava zagotavlja individualno zaščito človekovih pravic, kar pa ne more samodejno rešiti problema manjšin. Iluzorno je namreč pričakovati, da bo zagotavljanje spoštovanja človekovih pravic samo po sebi zagotovilo ureditev manjšinskega vprašanja.

Manjšinsko vprašanje potrebuje zaščito kolektivnih pravic.

Zato pripadniki hrvaškega naroda Republiki Sloveniji pričakujemo, da pristojni organi preučijo možnosti priznanja statusa manjšine in njene pravne ureditve, kar je potrebno ne samo z moralnega vidika, pač pa bi pravno-formalna ureditev tudi prispevala k izboljšanju položaja in olajšala delovanje naših društev, ki so trenutno odvisna od dobre volje volonterjev in sponzorjev. Ob tem se sklicujemo tudi na reciprociteto oz. način, kako je urejen položaj slovenske ma-

njšine v Republiki Hrvaški.

Ob vsem navedenem je potrebno poudariti, da se Hrvati v Sloveniji ne želimo izenačiti v statusni ravni z Italijani in Madžari v RS. Ne zahtevamo načela dvojezičnosti na območjih kjer živijo Hrvati, tudi če je na teh območjih dokazana avtohtonost pripadnikov hrvaškega naroda v povezavi z teritorialnim principom.

Upamo, da bo tudi to dejstvo ob vsem drugem znatno olajšalo odločanje slovenske države o naši pobudi.

NAJVEČI SPORTSKI DOGAĐAJI U HRVATSKOJ 2010

20. EVROPSKO ATLATSKO PRVENSTVO U BARCELONI

2.8.2010 je najbolja hrvatska atletičarka Blanka Vlašić uz bacačicu diska Sandru Perković za Hrvatsku dosegla drugu zlatnu medalju v Barceloni. Vlašićeva je Njemicu Ariane Friedrich pobijedila s preskočenom visinom 203 cm, što je izjednačen najbolji rezultat u sezoni.

29. EUROPSKO PRVENSTVO U VATERPOLU/ ZAGREB 2010.

Prvi put: Hrvatska prvak Evrope! Hrvatska slavi svoje vaterpoliste. Prvaci su Evrope. Pavić, Burić, Bošković, Dobud, Joković, Muslim, Karač, Bušlje, Sukno, Barač, Hinić, Obradović i Buljubašić, vođeni s klupe Rudićem, pomoćnikom Fatovićem, 11.9.2010, osvojili su povijesno prvo zlato na Europskim prvenstvima za hrvatski vaterpolo.

7. ZIMSKE OLIMPIJSKE IGRE U VANCOUVERU

Zimske olimpijske igre održane u kanadskom Vancouveru u februaru, Hrvatska će pamtititi po dva srebra Ivice Kostelića (u slalomu i superkombinaciji), te prvoj medalji u nordijskim disciplinama koju nam je omogućio Jakov Fak.

KHL MEDVEŠČAK IZ ZAGREBA JE VRAATIO HOKEJ U HRVATSKU

Damir Gojanović, Markoantonio Belinić, Juraj Sivanović i Antonio Zujic nekadašnji su hrvatski reprezentativci u hokeju na ledu, a danas uspješni hrvatski poduzetnici te članovi Uprave Kluba hokeja na ledu Medveščak Zagreb koji su od popularnih „medvjeda“, napravili fenomen. U Medveščak su doveli mnoge igrače koji su igrali u NHL-u, najjačoj hokejaškoj ligi na svijetu, (iz Kanade, SAD-a, Japana, Slovenije i Austrije) ali mnogo je i onih koji su hrvatskog podrijetla, pa im je i to bio motiv da dođu u Zagreb. Utakmice privlače široku publiku i zbog svoje vesele navijačke atmosfere su to velike fešte ispunjene dobrom glazbom i navijanjem. Dokaz je i taj da su navijači cijele familije s djecom. Igrači su karizmatične osobe koji su dostupni i skromni. Vratar Robert Kristan je iz Slovenije i jedan je od najomiljenijih igrača. Iza svega stoji veliki, dobro planirani marketing koji je hokej doveo u sam vrh sportskih događanja u Hrvatskoj.

Tekst: Renata Lugomer Pohajda

TEORIJA KATAKLIZME ILI KAKO SPASITI LJUDSKI ROD

Kolumna Renate Lugomer Pohajda

U skladu s općim trendom pesimističkih izjava i zastrašivanja čovječanstva nadolazećom prorokovanim kataklizmom i krajem svijeta, prošlu 2010. godinu možemo opisati kao godinu koju su obilježile epidemije raznih bolesti i prirodne katastrofe koje su odnijele milijune života i pred njima smo bili potpuno bespomoćni; zemljotres na Haitiju, Kini i Čileu, poplave u Pakistanu i u drugim zemljama svijeta, požari u Rusiji, katastrofa u Meksičkom zaljevu te erupcija vulkana na Islandu. Sve to je izgledalo kao pravi uvod u prorokovani kraja svijeta. Vrijeme u kojem živimo je na neki način, vrijeme pročišćenja i odluka. Ne treba se bojati budućnosti kojom nas žele zastrašiti mediji čiji cilj je vršiti kontrolu nad nama. Orwellova 1984. je već odavno zaživjela a da sami toga nismo ni svjesni. Nakon pročišćenja će zavladati svijetlo i novi procvat; tako barem tumače proroci i lijepo bi bilo vjerovati u to. Da li je moguć "raj" na Zemlji nakon svega što smo proživjeli? U prošlosti su se periodično izmjenjivala razdoblja velikih klimatskih promjena ali to nije dovelo do globalne katastrofe i potpunog uništenja čovječanstva. Ako pretpostavimo da je Zemlja stara 4,5 milijarde godina, a život na njoj je nastao pred 3,5 milijarde godina, nastanak čovjeka na stupnju razvoja kakav ima danas, se u usporedbi s starošću zemlje može nazvati kratkim razdobljem. Znanstvenici su ugotovili da se to dogodilo pred 100 000 godina. Od tada do prvih arheoloških nalaza (pred 5000 godina) je prošlo dosta vremena. Kako protumačiti vremensko razdoblje od 95 000 za koje ne postoje nikakvi dokazi o našem postanku? Kako objasniti ogromni tehnološki napredak u zadnjih 100 godina, a prije smo trebali 95 000 godina da izmislimo kamenu sjekiru? Možda smo doživjeli u burnoj zemljinoj prošlosti, pojavu više novih civilizacija koje su se na određenom stupnju uništile? Možda smo trebali tako mnogo godina da se razvijemo do intelektualnog stupnja na kojemu smo sada i time zaslužimo vječno blaženstvo? Postoji puno teorija o tome ali je to stvar osobnih razmišljanja-

nja. Iz napisanoga sam htjela izvući zaključak da ako uslijed velikih klimatskih promjena u prošlosti nismo izbrisani s lica zemlje, najvjerojatnije se to neće dogoditi niti sada. Izmjena ledenih i vrućih razdoblja događala se i prije. Zemlja se već 11 tisuća godina nalazi u fazi Velikog globalnog zatopljenja, a prije toga oko sedamdeset tisuća godina vladalo je Veliko ledeno doba. Uzrok tome su gravitacijska djelovanja drugih planeta i Mjeseca na Zemlju. Niz drugih faktora kao što su promjene aktivnosti Sunca, kozmičke zrake koje iz svemira padaju na Zemlju kroz oštećeni ozonski omotač, aktivnosti čovjeka (npr. emisija ugljikovog dioksida), promjene velikih oceanskih struja, veliki potresi i vulkanske erupcije itd. mogu izazvati dodatna „Mala ledena doba“ i „Mala globalna zagrijavanja“. Nakon sadašnjeg globalnog zatopljenja vjerojatno slijedi Veliko ledeno doba. Ne može se točno odrediti kada će se to desiti, ali vjerojatno za više tisuća godina ili više desetaka tisuća godina. To je ciklički proces koji je čovječanstvo uz određene žrtve, do sada uvijek preživjelo.

Dobro je da nas „mati Zemlja“ povremeno upozori i barem na tren zaustavi u galopirajućem napretku. Dovoljno je da se samo zamislimo nad mogućnošću našega opstanka bez pitke vode i sa zagađenom atmosferom. Neće nas uništiti »kraj svijeta« niti "božja" kazna, već ćemo se, eventualno, uništiti sami. Da li će do toga ikada doći, ovisi o stupnju naše osviještenosti (intelektualne, humanističke, ekološke, moralne...).

Potrošačko društvo nas je odvelo daleko od našega bistva i novac je zagospodario svijetom. Otudili smo se od prirode i od sebe samih. To je bit našega problema. Ako je po nekim teorijama, ova godina prijelomna za čovječanstvo, vjerujem da ćemo iz prirodnih katastrofa koje nas upozoravaju na naše bistvo, izvući dobru poruku i okrenuti se sebi samima. Kotač vremena nije moguće zaustaviti ali možemo promijeniti slijed vremena u smjeru u kojem želimo ići. Za početak se svatko od nas treba zamisliti nad sobom i nad time što očekuje od života.

Moramo početi više suosjećati s drugima. Dobar primjer za to su humanitarne akcije za one koji trebaju pomoć, materijalnu ili duhovnu. Probajmo se odreći nekih ugodnosti za dobrobit drugoga. Ne smijemo izbjegavati teškoće jer se kroz njihovo svladavanje jačamo i oplemenjujemo. Budimo strpljivi do

drugačijih od nas. Naučimo voljeti sebe da bi mogli voljeti druge. To nije nimalo lako i većina u tome ne uspijeva. Zanimarimo ego i biti ćemo slobodni. Živimo za male trenutke koji nas usrećuju. Upotrijebimo svijest koja nam je dana za napredak na duhovnom nivou i za razvoj nauke. Tehnički razvoj treba iskoristiti za poboljšanje kvalitete života i produžetak životnog vijeka čovječanstva, za sprečavanje i liječenje bolesti. Potrebno je razvijati naučna dostignuća da bi rastumačili funkcioniranje svemira te se kvalitetno pripravili za klimatske promjene i time osigurali vlastiti opstanak.

Uvijek se ponovno iznenadim kako smo nostalgični za starim vremenima. Svaka generacija tvrdi da je „u njihovo vrijeme“ bilo bolje. Vjerojatno je to zato

jer je lakše živjeti po navikama nego se prilagođavati promjenama i potruditi se razumjeti ih. Svatko bi se trebao zapitati: što mogu napraviti ja, kao pojedinac, da pridonosim boljitku svijeta? Da li sám, mogu nešto promijeniti?

Što je više pojedinaca koji o tome razmišljaju, na dobrom smo putu jer svijest koristimo za ono za što je prvobitno namijenjena: da nam omogući kvalitetno bivanje i što dulji opstanak na našoj planeti.. Ako naučimo slušati svoje srce i razum, u tome ćemo sigurno uspjeti. Želim nama i budućim generacijama, dugo i sretno bivanje na »trećem kamenčiću od sunca«.

Tekst: Renata Lugomer Pohajda

POVJESNI FELJTON-HRVATSKA POVIJEST: Hrvatki narodni preporod(»ilirski pokret«)

Hrvatskim narodnim preporodom naziva se nacionalni, politički i kulturni pokret u Hrvatskoj od 1830. do 1848. Mogućem nazivu »ilirski pokret«odgovaralo bi rezdoblje 1835.-1847. Za početak hrvatskoga narodnog preporoda uzima se godina 1830. Kada se pojavila knjižica **Kratka osnovna hrvatsko-slavenskog pisanja** koju je priredio Ljudevit Gaj. Pod utjecajem nacionalnog buđenja europskih naroda u prvoj polovici 19. Stoljeća i u Hrvatskoj su preporoditelji željeli jedinstveni književni jezik i način pisanja. Hrvatski narodni preporod bio je potaknut i tadašnjim mađarskim nastojanjima zaposjedanja hrvatskih zemalja i dokidanjem hrvatske državnosti. Preporoditelji su htjeli okupiti sve hrvatske zemlje koje su stoljećima bile razdvajane turskim i mletačkim osvajanjima.

Ilirski pokret nosi naziv prema tada uobičajnom mišljenju da Hrvati i drugi slavenski narodi potječu od Ilira, starog naroda koji je nastanjivao veliki dio Balkanskog poluotoka. Ilirci su priželjkivali ujedinjenje Hrvata sa južno slavenskim narodima. To se nije moglo svidjeti ni jednom bečkom caru. Austriska je vlast zabranila ilirsko ime, pa je isticano hrvatsko. Uporaba pravilnih naziva hrvatski jezik i hrvatska književnost popraćena je i tiskanjem hrvatskih novina. Umjesto latinskog jezika u Hrvatski sabor je uveden hrvatski jezik, pa zatim u državne urede, škole,kazališta itd. Godine 1842. Osnovana je Matica ilirska koja će uskoro promjeniti ime u Matica hrvatska i zadržat će ga do danas. Matica hrvatska je središ-

nja hrvatska narodna kulturna i povjesna ustanova. Hrvatski narodni preporod proširio se u sve hrvatske zemlje, pa i u Bosnu i Hercegovinu. Preporodio je hrvatski narod,posebice njegovu kulturu i književnost.

Ban Josip Jelačić

Hrvatski sabor je u petom desetljeću 19.stoljeća donosio vrlo važne odluke. Godine 1843. Ivan Kukuljević Sakcinski održao je govor o uvođenju hr-

vatskog jezika umjesto latinskog u Hrvatski sabor. U ožujku 1848. istaknuti su zahtjevi za ustavnim promjenama, ujedinjenju hrvatskih zemalja, ukinuću kmetstva, upotrebi hrvatskog jezika kao službenog jezika, otvaranju sveučilišta i ustoličenju velikog domoljuba pukovnika baruna Josipa Jelačića za bana.

Pukovnik barun Josip Jelačić u lipnju 1848. je svečano ustoličen za hrvatskog bana. Hrvatski je sabor predlagao preuređenje Habsburške Monarhije u federativnu državu s neovisnim narodnim vladama. Tome su se suprotstavljali Mađari. Počeli su se pripremati za rat protiv Hrvata. Hrvatski sabor ovlastio je bana Jelačića za pripremu obrane Hrvatske. Mađari su htjeli preoteti Slavoniju.

Ban Jelačić s hrvatskom vojskom prešao je Dravu kod Varaždina na početku rujna 1848. Vraćeno je Međimurje Hrvatskoj. Uskoro je dio vojske prešao Dravu kraj Sv. Martina, nedaleko Virovitice. Prikupljena hrvatska vojska na čelu s banom Jelačićem potisnula je mađarsku vojsku prema sjeveru. Na kraju rujna 1848. došlo je do bitke kraj Blatnog jezera. Mađari su se povukli prema Budimu. Tražili su primirje koje je sklopljeno. U Budimu je nakon primirja za nekoliko dana došlo do velike pobune. Mađari nisu prijetili ponovno samo Hrvatskoj, nego i carskom Beču. Car je imenovao Jelačića za glavnog zapovjednika vojske pa je on pritekao u pomoć Beču. Nakon obrane carskoga Beča Jelačić je za nagradu imenovan

upraviteljem grada Rijeke i Dalmacije. Tako su hrvatske zemlje ujedinjene. S namjerom ugušenja mađarske pobune ban Jelačić je na čelu hrvatske i carske vojske ušao u Budim na početku 1849. Nakon vojnih uspjeha i povratka u Hrvatsku Jelačić je obavljao dužnost hrvatskog bana. Učinio je obilje dobra za hrvatski narod. Bio je zaštitnik hrvatskih narodnih i državnih prava. Ukinuo je kmetstvo. Zalagao se za hrvatski jezik i školstvo. Gradio po hrvatskoj prometnici. Podupirao je razvoj gospodarstva itd. Bečki dvor ga je razočarao, zato što Hrvatskoj nije dao državnu neodvisnost ili više autonomije. Umro je nakon teške bolesti 1859.

Hrvatska uoči stvaranja dvojne monarhije Austro-Ugarske

Nakon ugušenja mađarskog ustanka 1849. Novi car Franjo Josip I. uveo je u cijeloj Habsburškoj Monarhiji centralizam i apsolutizam. To neustavno razdoblje trajalo je deset godina. Zatim je došlo do državnog preustrojstva. Hrvatske političke stranke prepirale su se oko političkih programa: Stranka prava na čelu s Antom Starčevićem i Eugenom Kvaternikom bila je za potpunu hrvatsku neodvisnost od Austrije i Ugarske. Narodna stranka na čelu s đakovačkim biskupom Josipom Jurjem Strossmayerom bila je za uniju s Ugarskom z, ali da se Hrvatskoj prizna teritorijalna cjelovitost i samostalnost. Postojao je i neveliki broj mađarona, tzv. unionista, koji su bili za uniju s Ugarskom bez ikakvih uvjeta. Dok su se hrvatske stranke međusobno svadale, Austrija i Mađarska sklopile su nagodbu 1867. o podjeli Habsburške Monarhije na dva dijela te je nastala dvojna monarhija pod imenom Austro-Ugarska. Hrvatskoj je zadan težak udarac i Bečki dvor je još jednom pokazao nezahvalnost za pomoć koju mu je pružila hrvatska vojska na čelu s banom Jelačićem 1848. I 1849. Austro-Ugarskom nagodbom Hrvatska je podjeljena: Banska Hrvatska i Slavonija sa Srijemom pripali su Ugarskoj, a Istra, Kvarnerski otoci i Dalmacija s otocima pripali su Austriji.

U tim teškim okolnostima Hrvatska je s Ugarskom zaključila posebnu nagodbu 1868. (Hrvatsko-Ugarsku nagodbu). Obnovljeni su državni odnosi s Ugarskom koji su postojali do 1848. Hrvatska je dobila autonomiju u upravi, školstvu, zakonodavstvu i bogoštovlju. Hrvatski je jezik priznat kao službeni jezik. Porezi, gospodarstvo i upravljanje željeznicom pripali su Mađarima. Hrvatsko-ugarska nagodba bila je nepovoljna za Hrvatsku. Mađari su dodatno prijevaram Hrvatima oteli Rijeku.

Literatura: Hrvatska darovnica (Pandžić, Sabljak)

Tekst: Danino Kutnjak

PREGLED DOGAĐAJA KROZ FOTOGRAFIJU

